

проблеми психологічної науки». Редактори-упорядники: М.В. Савчин, А.Р. Зимянський – Дрогобич: «Швидкодрук», 2020. – С.69-73.

7. Лукіянчук А. М. Проблема ідентифікації у професійному становленні студентів вищого навчального закладу I-II рівнів акредитації педагогічного профілю / А.М. Лукіянчук. – К., 2010. – 380 с. 7.
- 7а. Приходько Ю.О. Психологічний словник-довідник: навч. посібн. / Ю.О. Приходько, В.І. Юрченко. – К.: Каравела, 2012. – 328 с.
8. Савчин М.В. Психологічні засади організації особистісно-професійного зростання майбутнього педагога: навчальний посібник/ М. Савчин, Л. Василенко // - Дрогобич: РВВДПУ ім.І.Франка,2012. -24с.
9. Шнейдер Л.Б. Профессиональная идентичность: Теория, эксперимент, тренинг / Л.Б. Шнейдер.- М.:МПСИ;Воронеж: ММОДЕК, 2004. – 600с.

Віра Комар

*Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка*

СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТЬОГО ПЕДАГОГА ЯК СУБ'ЄКТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор
Мирослав Савчин*

Постановка проблеми. Одним із завдань навчання у вищій школі Л.В.Долинська вважає формування потреби і можливості вийти за межі того, що вивчається у ВНЗ, актуалізації саморозвитку, самовдосконалення, самоосвіти, забезпечення такого рівня особистісного розвитку, який надасть майбутньому фахівцю можливість зробити навчально-виховний процес у ВНЗ діалогічним, творчим [2]. Таке бачення завдань вищої освіти дозволяє розглядати професіоналізм не тільки як систему знань, вмінь, навичок і набір позитивних якостей особистості, але і як складне особистісне утворення, що поєднує у собі професійно-моральні якості, психологічні властивості і стани особистості, що забезпечують високі результати у педагогічній діяльності.

І.А. Зимня стверджує, що гідне виконання професійного педагогічного обов'язку вимагає від людини прийняття ряду зобов'язань. По-перше, слід об'єктивно оцінювати власні можливості як майбутнього фахівця, знати власні сильні, значущі для даної професії якості (особливості саморегуляції, самооцінки, емоційного вияву, комунікативні здібності). По-друге, майбутній фахівець повинен оволодіти загальною культурою інтелектуальної діяльності (мислення, пам'яті, сприйняття тощо), культурою поведінки, спілкуванням взагалі і педагогічним спілкуванням зокрема. По-третє, для педагога важливою передумовою й основою успішної діяльності є повага, знання і розуміння свого учня як «іншого». По-четверте, за К. Роджерсом педагог-організатор навчальної діяльності учнів у співпраці повинен виступати як партнер і фасилітатор, педагогічного спілкування. Це зобов'язує студента-майбутнього педагога розвивати свої організаторські, комунікативні здібності для того, щоб уміти керувати процесом засвоєння учнем знань [1].

Н.В. Кузьміна запропонувала свою схему особистості вчителя, що включає дві групи педагогічних здібностей. Перша група – проєктивні здібності (педагогічне цілепокладання і педагогічне мислення), друга група – рефлексія – перцептивні здібності (педагогічна рефлексія, педагогічний такт і педагогічна спрямованість).

В узагальненому вигляді педагогічні здібності було представлено В.А. Крутецьким, який виділив дев'ять груп цих здібностей, а саме: дидактичні, академічні, перцептивні, мовні, організаторські, емоційно-вольові, комунікативні, прогностичні та здібності до розподілу уваги.

Отже, педагог, як суб'єкт педагогічної діяльності, представляють собою сукупність індивідуальних, особистісних, власне суб'єктивних якостей, які спрямовано на пізнання себе і суб'єкта своєї праці, а також на процес професійної діяльності за допомогою педагогічного спілкування.

Виклад основного матеріалу. Умови сьогодення й особливості суспільного життя висувають жорсткі вимоги до компетентності, професіоналізму, поведінки, рівня культури і мислення педагога, а, отже, і до рівня

професійної та особистісної підготовки у системі вищої школи майбутнього фахівця у галузі практичної психології та педагогіки.

Термін «професійне становлення особистості» достатньо широко використовується у психології. Вивчення наукової літератури показує, що професійне становлення може бути представлене двояким чином: за схемою процесу (як тимчасова послідовність ступенів, періодів, стадій) і за структурою діяльності (як сукупність її способів і засобів, де послідовність їх один за одним має не тимчасову, а цільову детермінацію).

Педагогві, який прагне досягти високої професійної культури, необхідні постійний самоаналіз, усвідомлення власних дій та вчинків, самоспостереження, здатність вести безперервний внутрішній діалог. Таке самоспрямування є основою професійного самовдосконалення, оскільки дає можливість корегувати власні недоліки, розвивати необхідні для професії здібності та якості [4].

Оволодіння психологією, як зазначає В.Г. Панок, не може бути зведене до засвоєння інформації та вироблення навичок, а має водночас змінювати внутрішні психічні структури суб'єкта навчання. Для цього психологічні знання повинні мати суб'єктивну значущість для того, хто навчається [2].

На думку В.Г. Панка та Л.І. Уманець оптимальною може бути і така система підготовки, відбору й атестації кадрів, у рамках якої на базі мінімальних стартових вимог створюються умови професійної самоідентифікації студента. Під професійною самоідентифікацією розуміється таке оволодіння знаннями, навичками та вміннями, за умов якого відбуваються самодіагностика, самопізнання, застосування до себе тих чи інших вимог професії, створюються можливості вибору найбільш відповідних індивідуальним особливостям кожного студента інструментів роботи з клієнтами [3].

Як вже зазначалося раніше, у межах дослідження проблем самосвідомості особистості, провідна роль належить самооцінці. Більшість дослідників, які вивчали роль самооцінки у структурі особистості, зазначають, що її стійкість та адекватність – основа для формування таких рис особистості, як впевненість у собі, почуття власної гідності тощо.

Досліджуючи й аналізуючи самооцінку як чинник, що визначає формування самосвідомості і самопізнання суб'єкта, А.І. Ліпкіна підкреслює її важливу роль у пізнанні людиною не лише себе, але і власних взаємовідносин з іншими людьми й оточуючою дійсністю [4]. Вона вказує на те, що на основі самосвідомості і самооцінки особистості у процесі діяльності формуються такі важливі особливості, як критичність розуму, самостійність, які дають можливість людині вірно планувати і здійснювати свою діяльність та свої взаємостосунки з оточуючими.

Таким чином, самооцінка виконує роль підґрунтя, на якому будується вся цілеспрямована діяльність особистості, і яке в значній мірі визначає результат цієї діяльності. Ми погоджуємось з тим фактом, що від умов самооцінювання залежить активність особистості та її участь у професійній діяльності [5].

Професійна придатність не зводиться лише до рівня академічної підготовки. Зміст підготовки педагогів має накладатися на індивідуальні особливості, формувати і розвивати їхні окремі риси, якості. Здатність легко встановлювати контакти з іншими, легкість у спілкуванні, комунікабельність, вміння слухати та підтримувати розмову, емоційна сталість, емпатія – ці риси та якості, на думку В.Г. Панка, мають бути обов'язковою складовою частиною особистості практичного педагога.

Р.В. Овчарова зазначає, що у теорії і практиці відсутній еталонний профіль педагога, не об'єктивізовані вимоги до його особистості та діяльності, що викликає труднощі при вивченні особистісного і професійного становлення педагога, а також при розробці конкретних програм з формування позитивної Я-концепції молодого спеціаліста у системі освіти.

Емпатійне розуміння, співпереживання – це якості педагога, на необхідність яких вказує не лише К. Роджерс, а також Дж. Морено, Р. Мей, А. Манегетті, Ф. Перлз, К. Юнг та ін. Серед вітчизняних авторів на ці якості вказують А.Б. Добрович, Р.С. Немов, Ю.М. Орлов, Л.А. Петровська, Т.С. Яценко. Як зазначає О.Ф. Бондаренко, професія педагога вимагає від нього перш за все цілком визначеної особистісної роботи: опрацювання власних емоційних проб-

лем, оволодіння певною культурою самоаналізу й особистісної рефлексії, усвідомлення у більш повному обсязі своїх власних особистісних, моральних, культурних, когнітивних і глибинних цінностей, без співставлення з якими практика психологічної допомоги не може бути професійною. Бути щирим, відвертим, справжнім – це означає бути самим собою. Це дає змогу педагогу досягти більшої експресивності, підтримувати, стимулювати і поглиблювати психологічну взаємодію.

Отже, аналіз літератури показує, що проблема особистісної та професійної підготовки майбутніх педагогів є дуже актуальною. Розробленими є дослідження процесуальних сторін самосвідомості, самооцінки та Я – концепції особистості педагогів, визначені механізми і психологічні умови їх ефективного функціонування у професійній галузі. Дослідження проблем становлення особистості педагога розглядають основні вимоги до змісту освіти педагогів, концепцію професійної підготовки педагога; проте, недостатньо об'єктивними є вимоги до особистості педагога, не достатньо аналізуються особливості особистісного та професійного становлення. Саме тому, вказуючи на значення, яке відіграє особистість майбутнього педагога, ми зосереджуємо увагу на проблемі формування особистісних та професійних якостей, дослідженні факторів й умов, що можуть впливати на їх формування протягом навчання студента у ВНЗ. Адже, крім набуття знань, практичних навичок та вмінь, за час навчання йому необхідно здійснити величезну роботу зі становлення власної особистості.

У процесі професійної підготовки майбутній педагог повинні сформуватися як активні суб'єкти діяльності, як зрілі особистості з розвиненими професійно-важливими якостями.

Висновки. Таким чином, можна зазначити, що засіб самовизначення особистості у професії є засобом, який сама особистість обирає як доступний, відповідний її спрямованості, потребам і можливостям, який забезпечує оптимальний рівень взаємопроникнення «світу особистості» у «світ суспільних відносин». Засіб самовизначення у професії – плід самостійних пошуків особи-

стості шляхів втілення власного покликання. Становлення особистості майбутнього педагога здійснюється у процесі їх професійної підготовки і визначається правами, обов'язками й етичними нормами, що знаходять своє відображення у властивостях і якостях зрілої особистості. Причому ідеальне уявлення про себе як професіонала є онтологічним потенціалом особистості, що визначає її життєве ставлення і здатність до самореалізації.

Список використаних джерел

1. Долинська Л. В. Активні методи в роботі практичного психолога / Л. В. Долинська, М. В. Шевченко, Н. В. Чепелева. - К.: УДПУ, 1994. – 79 с.
2. Зимняя И. А. Педагогическая психология: учеб. пособие / И. А. Зимняя. - Ростов-на-Дону: Феликс, 1997. - 480 с.
3. Липкина А. И. Критичность и самооценка в учебной деятельности / А. И. Липкина, Л. А. Рыбак. – М.: Педагогика, 1968. – 142 с.
4. Малімон Л. Я. Специфіка емоційності осіб з різним рівнем креативності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» / Л. Я. Малімон. - Київ, 2003. - 19 с.
5. Митина Л. М. Личностное и профессиональное развитие человека в новых социально-экономических условиях / Л. М. Митина // Вопр. психологии. - 1997. - № 44 - С. 28-34.

Лілія Крикун

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»*

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕНЬ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ПОКАЗНИКА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

*Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор
Віктор Москалець*

Актуальність. В системі освіти України проходять глобальні зміни. Міністерство освіти і науки України активно впроваджує концепцію Нової української школи для забезпечення сучасних запитів особистості, суспільства, економічних потреб держави і світових тенденцій. Трансформуються цільові установки, ціннісні орієнтації, педагогічні та психологічні засоби впливу, відбувається корекція нормативно-правових, методичних, змістових аспектів осві-